

نقدی بر کتاب زبان انگلیسی پایه نهم ویژه دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی

دکتر احمد رمضانی^۱

استادیار سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی

ایران

پیوند میهن‌دوست^۲

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران،

ایران

(تاریخ دریافت: ۱۲ تیرماه ۱۳۹۷؛ تاریخ پذیرش: ۲۶ شهریورماه ۱۳۹۷)

هدف از این مقاله بررسی انتقادی کتاب دانش‌آموز و کتاب کار درس زبان انگلیسی ویژه دانش‌آموزان پیش‌حرفه‌ای پایه نهم است. روش پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی است. با توجه به معیارهای پیشنهادی نقد شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی، نقاط قوت و ضعف شکلی و محتوایی اثر ارائه گردید و سپس پیشنهادهایی برای بهبود کیفیت کتاب و متناسب‌سازی محتوای آن با توجه به سطح توانمندی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی داده شد. از مهم‌ترین نقاط قوت کتاب جدا از معرفی کارکردهای زبانی و روال‌های اجتماعی، استفاده از جملات امری برای آموزش موضوعات درسی است. از مهم‌ترین نقاط ضعف کتاب می‌توان به متوقف شدن آموزش اعداد و اختصاص ندادن بخشی برای یادآوری و مرور آنچه در کتاب‌های پیشین آموخته شده اشاره نمود.

کلیدواژه‌ها: زبان انگلیسی، دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی، کتاب دانش‌آموز، کتاب کار، پایه نهم، نقد.

^۱E-mail: ahmaderamezani@yahoo.com

^۲E-mail: mihandoust2001@yahoo.com

۱. مقدمه

بسیاری از دانش‌آموزان چه دانش‌آموزان با نیازهای ویژه و چه دانش‌آموزان عادی در یادگیری زبان خارجی مشکل دارند. در دهه ۱۹۶۰، پیمسler و همکارانش دریافتند این افراد اکثراً کاستی‌هایی در توانایی شنیداری دارند (پیمسler^۱، ۱۹۶۸؛ پیمسler، ساندلند، و مک‌ایتایر^۲، ۱۹۶۴). همچنین مطابق فرضیه دینکلج^۳ در دانشگاه هاروارد (۱۹۷۱)، زبان‌آموزان ضعیف در یادگیری زبان خارجی، در تمیز دادن صداها و هجاها، حافظه کلامی، خواندن، و املا نیز مشکل دارند (ایوارس و ناتک^۴، ۲۰۰۶: ۱۲۰-۱۱۹). از دیگر عواملی که بر یادگیری زبان خارجی تأثیر منفی می‌گذارد می‌توان به اضطراب بالا، حواس‌پرتی، و ناتوانی در تقلید اشاره نمود (آریس^۵، ۱۹۹۹). اگرچه دانش‌آموز مضطرب ممکن است توانایی یادگیری زبان خارجی را داشته باشد، نشانه‌های اضطراب بر یادگیری وی تأثیر منفی می‌گذارد (ایوارس و ناتک، ۲۰۰۶: ۱۲۰). از آنجایی که بیشتر دانش‌آموزان دارای نیازهای ویژه با تمرکز و یا یک جا نشستن مشکل دارند، توصیه می‌شود معلمان، آموزش را مبتنی بر فعالیت‌های تعاملی مانند آواز، بازی، اجرای نقش و نقاشی تعریف کنند. همچنین، به علت ایجاد تنش، از آموزش مفاهیم انتزاعی و قوانین دستوری پرهیز نمایند. ضمناً بهتر است اشتباهات دانش‌آموزان را تصحیح نکنند چراکه این کار انگیزه آنان را از بین می‌برد. بنابراین توصیه می‌شود معلمان درس زبان انگلیسی از فنونی مانند ارتباط تام^۶، بازخورد احساسی^۷، درک کلی شنیداری^۸، حمایت موقت^۹، الگودهی^{۱۰}، تداوم در مواجهه با زبان^{۱۱}، تمرین‌های ارتباطی مکرر^{۱۲}، روال‌های زبانی- اجتماعی^{۱۳}، و شخصی‌سازی^{۱۴} برای تسهیل فرآیند یاددهی- یادگیری آنها استفاده نمایند (پایفرز و تیمیس، ۲۰۰۷). در ادامه، کتاب دانش‌آموز و کتاب کار زبان انگلیسی پایه نهم ویژه دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی به شرح زیر مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد.

چاپ سوم این اثر، کتاب دانش‌آموز و کتاب کار، به ترتیب در ۴۹ صفحه و ۴۴ صفحه توسط سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور در سال ۱۳۹۵ منتشر گردیده است که هر دو تألیف مرجان سلیمی و منیژه سلیمی است. کتاب دانش‌آموز در قالب ۱۰ درس طراحی و تدوین گردیده که در آن به

1. Pimsleur, P.
2. Pimsleur, P., Sundland, D., & McIntyre, R.
3. Dinklage, K.
4. Evarrs, S. & Knotek, S.E.
5. Arries, J.
6. Total communication
7. affective feedback
8. listening for the gist
9. scaffolding
10. modeling
11. repeated exposure
12. communicative drilling
13. social routines
14. personalization

موضوعاتی مانند «صبحانه خوردن»، «رفت و آمد با اتوبوس»، «مدرسه»، «لوازم تحریر» و «انواع بازی‌ها و فعالیت‌ها» پرداخته شده است. همچنین نویسندگان در این ۱۰ درس با معرفی حروف «Q»، «R»، «S»، «T»، «U»، «V»، «W»، «X»، «Y» و «Z» آموزش حروف الفبا را تکمیل کرده‌اند. بخش آخر کتاب، صفحه‌های ۴۴ و ۴۵، به فهرستی از حروف الفبا از حرف «A» تا «Z» جهت یادآوری صدای حروف اختصاص داده شده، همچنین در صفحه‌های ۴۶، ۴۷، ۴۸، و ۴۹ همین کتاب فهرستی از واژه‌های به کار رفته در این ۱۰ درس به ترتیب حروف الفبا آمده است. کتاب کار نیز مشتمل بر ۱۰ بخش است که به شکل سیاه و سفید چاپ و منتشر شده است. در این کتاب نویسندگان با ارائه تمرین‌های گوناگونی از جمله تمرین تطابق واژه‌ها با تصاویر و تمرین‌های نوشتاری و شنیداری سعی در نهادینه کردن مطالب درسی داشته‌اند.

۲. بررسی شکلی اثر

کتاب دانش آموز و کتاب کار زبان انگلیسی پایه نهم ویژه دانش آموزان کم توان ذهنی هر دو با مقدمه‌ای کلی از سوی سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور آغاز می‌شود که در آن‌ها اشاره‌ای به ویژگی‌های دانش آموزان با نیازهای ویژه و همچنین اهمیت و ضرورت آموزش زبان خارجی به این گروه از دانش آموزان نشده است. ضمن این‌که، پیش‌گفتار یا مقدمه‌ای مشتمل بر دیدگاه نویسندگان در حوزه ماهیت زبان و روش‌های نوین آموزش زبان خارجی مشاهده نمی‌شود.

در کتاب دانش آموز فهرست مطالب به شکل تفصیلی آمده است، در حالی که در کتاب کار چنین فهرستی وجود ندارد و فقط عناوین درس‌ها با حروف موردنظر به همراه شماره صفحه آمده‌اند. از مزیت‌های کتاب دانش آموز می‌توان به چاپ مصور و رنگی آن اشاره نمود که علاوه بر ایجاد جذابیت‌های بصری به فرآیند یاددهی-یادگیری کمک بسیار می‌کند. البته توصیه می‌شود در مورد اندازه و فشردگی برخی از تصاویر کتاب تجدیدنظر شود، زیرا دانش آموزان با نیازهای ویژه خصوصاً دانش آموزان کم توان ذهنی به خاطر عدم تمرکز در انجام فعالیت‌های کتاب دچار مشکل می‌شوند. نمونه‌هایی از این موارد را می‌توان در صفحه‌های ۲۱، ۲۴، ۳۷ و ۴۱ کتاب دانش آموز مشاهده نمود.

در مورد کتاب کار نیز اشاره به چند نکته ضروری است:

- ✓ جدا بودن کتاب کار از کتاب دانش آموز: امروزه در کتاب‌های آموزش زبان، کتاب کار و کتاب دانش آموز هر دو در قالب یک کتاب واحد به دانش آموزان ارائه می‌شود تا از برهم زدن تمرکز آن‌ها در کلاس درس پیشگیری شود.
- ✓ چاپ کتاب کار به شکل سیاه و سفید: بنا به گزارش‌ها و مشاهدات معلم‌های زبان انگلیسی مدارس استثنایی کشور، از آنجایی که دانش آموزان با نیازهای ویژه به خوبی با رنگ‌ها ارتباط برقرار می‌کنند، استفاده از رنگ‌های مختلف در کتاب کار می‌تواند به تسریع فرآیند یادگیری و انجام بهتر تمرین‌ها و فعالیت‌های کتاب کمک بسیار نماید.
- ✓ کیفیت و اندازه تصاویر: کیفیت و اندازه تصاویر کتاب کار پایه نهم تا حدودی بهبود یافته است ولی همچنان برخی از تصاویر نیاز به بازنگری دارند.

۳. بررسی محتوای اثر

الف. کتاب دانش‌آموز: این کتاب در قالب ده درس طراحی و تدوین شده است. نویسندگان در این ده درس به معرفی و آموزش کارکردهای زبانی، روال‌های اجتماعی و همچنین ادامه حروف الفبا از "Q" تا "Z" می‌پردازند.

✓ کارکردهای زبانی

نویسندگان در درس اول و دوم با عنوان "What I have for breakfast"، ضمن معرفی واژه‌هایی مانند "کتری" / "kettle"، «قاشق چای‌خوری» / "teaspoon"، «بشقاب» / "plate"، «فنجان» / "cup"، «نان» / "bread"، «پنیر» / "cheese"، «چای» / "tea" و «کره» / "butter" به معرفی و آموزش آن‌چه برای صرف صبحانه مورد نیاز است می‌پردازند. صفحه ۲ و ۶ کتاب به تمرین تطابق واژه‌ها با تصاویر اختصاص داده شده که خوشبختانه این بار کیفیت و اندازه تصاویر تا حدی قابل قبول است. اگر چه توصیه می‌شود این نوع تمرین به گونه‌ای طراحی شود تا در هر صفحه، دانش‌آموز با شش تصویر یکسان و چهار واژه تکراری مواجه نشود تا هم تمرین جذابیت بیشتری داشته باشد و هم دانش‌آموز در انجام تمرین دچار مشکل نشود. صفحه ۳ و ۸ کتاب به گفت‌وگویی دو نفره اختصاص داده شده است. در هر دو مکالمه موضوع گفت‌وگو کاملاً با عنوان درس مطابقت دارد. ولی در گفت‌وگو صفحه ۳ از زمان گذشته استفاده شده است. از آنجایی که معرفی و آموزش زمان گذشته در این مقطع برای دانش‌آموز کم‌توان ذهنی توصیه نمی‌گردد، می‌توان به جای جمله "Did you lay the table?" جمله امری "Lay the table!" را معرفی نمود تا دانش‌آموز بتواند با پاسخ فیزیکی کامل آن را درک و اجرا کند.

درس سوم و چهارم با عنوان "My bus" اهداف زیر را دنبال می‌کند:

- معرفی و آموزش واژه‌های «اتوبوس» / "bus"، «راننده اتوبوس» / "bus driver"، «صف» / "queue"، «بلیط» / "ticket" و «ایستگاه اتوبوس» / "bus stop" در درس سوم و واژه‌های «صندلی ماشین» / "seat"، «کمربند ماشین» / "seat belt"، و فعل دو کلمه‌ای «سوار شدن» / "get on" و «پیاده شدن» / "get off" در درس چهارم که همانند درس‌های پیشین همگی در یک صفحه معرفی و تمرین مطابقت اسامی با تصاویر بلافاصله در صفحه‌های بعدی آمده است.
- آموزش جمله امری "Give your ticket to the bus driver!" و روال اجتماعی "Here you are" و "Thank you" در گفت‌وگویی صفحه ۱۲ کتاب. انتخاب تصویر مناسب برای آموزش مکالمه موردنظر از نقاط قوت این درس است.
- گفت‌وگوهای درس چهارم در صفحه ۱۷ کتاب به آموزش و معرفی جملات امری زیر می‌پردازد.

Fasten your seat belt!
Sit down!
Be quiet!

جملات امری بهترین شیوه برای آموزش کارکردهای زبانی و روالهای اجتماعی است که نویسندگان در این دو درس به خوبی به آنها پرداخته‌اند. تنها ایراد این بخش انتخاب تصاویر مشابه و یکسان جهت معرفی و آموزش گفت‌وگویی صفحه ۱۷ کتاب است.

- در درس‌های پنجم، ششم و هفتم نویسندگان با طرح موضوع "My School" به معرفی آنچه به موضوع درس و مدرسه مربوط می‌شود پرداخته‌اند. درس پنجم به معرفی و آموزش واژه‌های «کلاس درس» / "classroom"، «معلم» / "teacher"، «دانش آموز» / "student" و «تخته» / "board" اختصاص داده شده است. همچنین در بخش گفت‌وگو جملات متداولی که در کلاس درس بین معلم و شاگرد رد و بدل می‌شود آموزش داده شده است. درس ششم به آموزش جملات امری مانند "Open the door."، "Close the door."، "Point to the door." و "Read the book." می‌پردازد. در صفحه ۲۵، نویسندگان به معرفی و آموزش کارکرد زبانی «اجازه گرفتن» پرداخته‌اند. درس هفتم به معرفی و آموزش چهار موضوع درسی «ریاضی» / "math"، «هنر» / "art"، «ورزش» / "sport" و «علوم» / "science" اختصاص داده شده است. همچنین در صفحه ۳۰ کتاب گفت‌وگویی دو نفره بین دو هم‌کلاسی آمده که دارای محتوای آموزشی بسیار سنگینی است.

در درس هشتم با عنوان "My Bag" نویسندگان به معرفی برخی از لوازم تحریر می‌پردازند و در صفحه ۳۴ کتاب در قالب گفت‌وگویی دو نفره کارکرد زبانی «درخواست کردن» را آموزش می‌دهند. هدف نویسندگان در درس نهم و دهم با عنوان "Let's play" معرفی و آموزش انواع بازی‌ها و فعالیت‌هاست که البته عنوان هر دو درس باید از "Lets play" به "Let's play" تغییر یابد. در درس نهم عبارت‌های "play basketball"، "play football"، "play tennis" و "play with computer" معرفی و آموزش داده شده‌اند که تمرین آن متعاقباً در صفحه ۳۷ کتاب با تصاویری بسیار کوچک و فشرده آمده است. صفحه ۳۸ کتاب نیز در قالب گفت‌وگویی دو نفره، کارکرد زبانی «پیشنهاد دادن» را آموزش می‌دهد که به لحاظ محتوایی سنگین است. در درس دهم هدف آموزش نحوه کار با رایانه به زبان انگلیسی است که نویسندگان با معرفی افعالی مانند "tum on"، "type"، "enter"، "click" و "shut down" در صفحه ۴۰ و با طراحی گفت‌وگویی دونفره بین شاگرد و معلم در صفحه ۴۲ به این امر پرداخته‌اند.

✓ حروف الفبا: نویسندگان در این ۱۰ درس با معرفی حروف "Q"، "R"، "S"، "T"، "U"، "V"، "W"، "X"، "Y" و "Z" آموزش حروف الفبا را تکمیل کرده‌اند. در این کتاب برای آموزش صدای هر حرف دو واژه انتخاب و معرفی شده است. توصیه می‌شود برای معرفی صدای برخی حروف مانند "Q"، "U" و "Y" به جای واژه "Quiet" برای "Q"، "Upset" برای "U" و "Yolk" و "Yell" برای "Y" انتخاب‌های مناسب‌تر دیگری داشت.

ب. کتاب کار: این کتاب نیز در قالب ۱۰ درس تنظیم شده است که نویسندگان با ارائه تمرین‌هایی از جمله مطابقت تصاویر با واژه‌ها، تمرین‌های ردیابی و نوشتاری، و تمرین‌های شنیداری سعی در نهادینه کردن محتوای آموزشی کتاب دانش‌آموز دارند.

✓ نویسندگان تمرین‌های مطابقت تصاویر با واژه‌ها را به دو شکل متفاوت طراحی کرده‌اند که مصداق آن‌ها را می‌توان در صفحه‌های ۳، ۷، ۱۱، ۱۵، ۱۹، ۲۳، ۲۷، ۳۱، ۳۵، ۳۶، ۳۹ و ۴۲ کتاب مشاهده نمود.

✓ حروف الفبا: در بخش تمرین حروف الفبا، پیکان‌هایی روی حروف قرار گرفته تا به دانش‌آموز جهت صحیح نوشتن حروف را نشان دهد. پیشنهاد می‌شود این پیکان‌ها با رنگ دیگری مشخص شوند تا توجه دانش‌آموزان بیشتر به جهت پیکان‌ها جلب شود. علاوه بر این در کتاب کار، حروف الفبا در کادرهایی خاکستری رنگ به شکل بسیار کم‌رنگ آمده‌اند. به نظر می‌رسد نویسنده قصد داشته تا دانش‌آموزان با حرکت انگشت جهت صحیح حروف مورد نظر را تمرین کنند. پیشنهاد می‌شود چنین تمرین‌هایی به شکل نقطه‌چین‌های پررنگ ارائه شود تا دانش‌آموزان برای انجام فعالیت نوشتاری دچار مشکل نشوند. نکته دیگر استفاده از الگوی چهار خطی برای تمرین بخش نوشتاری است که همگی یک‌رنگ هستند. چنانچه خط کمکی (خط راهنما) با رنگ دیگری از سایر خطوط متمایز شود به دانش‌آموز برای نوشتن صحیح حروف الفبا کمک بیشتری خواهد شد. همچنین توصیه می‌شود تمرین‌های بیشتری برای کسب این مهارت طراحی شود.

✓ تمرین دیگر، دو نمونه تمرین شنیداری است که یکی برای تشخیص صدای حروف و دیگری برای ارزیابی دو مهارت شنیدن و نوشتن طراحی شده‌اند که به ترتیب در صفحه‌های ۵، ۹، ۱۳، ۱۷، ۲۱، ۲۵، ۲۹، ۳۳، ۳۷ و ۴۱ کتاب مشاهده می‌شود.

✓ صفحه ۴۳ کتاب به تمرین ردیابی حروف از حرف "Q" تا "Z" اختصاص داده شده که به نظر می‌رسد نوعی تمرین برای یادآوری است. آنچه تا کنون به دانش‌آموزان آموخته شده، چگونگی نوشتن حروف الفبا در الگوهای خطی است. این تمرین به گونه‌ای طراحی شده است که حروف به شکل معلق آمده‌اند و احتمال دارد دانش‌آموز کم‌توان ذهنی را گمراه کند.

✓ سایر نکات: تمرین ۴ صفحه ۱۳ و تمرین ۲ صفحه ۱۹ تمرین‌هایی است برای شناسایی آنچه در اتوبوس و کلاس درس دیده می‌شود. طراحی این تمرین‌ها بسیار هوشمندانه صورت گرفته و چنانچه به شکل شفاهی نیز در کلاس درس انجام شود، اثربخشی بیشتری خواهد داشت. در تمرین ۵ صفحه ۱۷ از دانش‌آموزان انتظار می‌رود تا عبارت‌های مرتبط را به یکدیگر وصل کنند. با توجه به سطح توانایی دانش‌آموزان در خواندن و نوشتن، به نظر می‌رسد این تمرین خیلی مناسب نباشد، مگر این‌که با کمک معلم به شکل شفاهی انجام شود و در تمرین ۲ صفحه ۳۵ کتاب از دانش‌آموز خواسته شده تا تصاویر ورزش‌های مورد علاقه خود را نقاشی کرده و سپس جای خالی را پر کنند.

۴. پیشنهادها

در این جا پیشنهادهایی برای رفع نواقص احتمالی کتاب و متناسب سازی محتوا با توجه به نیازهای گروه هدف به شرح زیر تقدیم می شود:

- ✓ افزودن بخش یادآوری جهت مرور آنچه در کتاب های پیشین آموخته شده،
- ✓ آموزش حروف الفبا مطابق با رویکردها و روش های نوین همراه با مثال های ملموس،
- ✓ ادامه آموزش اعداد،
- ✓ اصلاح عنوان درس های ۹ و ۱۰،
- ✓ تغییر واژه "sport" به "sports" (در سراسر کتاب گونه زبان انگلیسی آمریکایی آموزش داده شده است، بنابراین استفاده از معادل بریتانیایی توصیه نمی گردد)،
- ✓ دقت در انتخاب تصاویر به لحاظ اندازه و تعداد آن ها در یک صفحه،
- ✓ چاپ رنگی کتاب کار،
- ✓ و ارائه کتاب دانش آموز و کتاب کار در یک منبع آموزشی واحد.

References

منابع

- سلیمی، م. و سلیمی، م. (۱۳۹۵). *زبان انگلیسی پایه نهم: دوره اول متوسطه پیش حرفه ای* (کتاب دانش آموز و کتاب کار)، تهران، سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور.
- Ackland, J. (2005). *At home with writing: Practise and be confident*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Ackland, J. (2006). *At home with letter forms: Practise and be confident*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Arries, J. (1999). *Learning disabilities and foreign languages: A curriculum approach to the design of inclusive courses*. *Modern Language Journal*, 83(4), 98-110.
- Dinklage, K. (1971). *Inability to learn a foreign language*. In G. Blaine & C. McArthur (Eds.), *Emotional problems of the student* (pp. 185-206). New York: Appleton-Century Crafts.
- Evarrs, S. & Knotek, S.E. (2006). *Foreign language and special education*. In A. Hening Boyton (Ed.), *2005-2015: Realizing Our Vision of Languages for All* (pp. 117-133). Upper Saddle River, NJ: Pearson Hall.
- Pimsleur, P. (1968). *Language aptitude testing*. In A. Davies (Ed.), *Language testing symposium: A linguistic approach* (pp. 98-106). London: Oxford University Press.
- Pimsleur, P., Sundland, D., & McIntyre, R. (1964). Underachievement in foreign language learning. *International Review of Applied Linguistics*, 2, 113-150.
- Pyfers, L., & Timmis, I. (2007). *English without Frontiers: Teaching English as a foreign language to adult learners with intellectual disabilities or learning difficulties (methods, activities, materials)*. The Netherlands: Pragma.

A Review on English Course Book for 9th Graders with Intellectual Disabilities

Ahmad Ramezani^۱

Assistant Professor of Linguistics, Institute for Exceptional Children, Organization for Educational Research and Planning (OERP), Tehran, Iran.

Payvand Mihandoust^۲

M.A. in Teaching English as a Foreign Language, Islamic Azad University, Central Branch, Tehran, Iran.

(Received: 03 July 2018; Accepted: 14 September 2018)

The purpose of this article was to review the English course book (student book and workbook) developed for 9th graders with intellectual disabilities. The method applied was descriptive –analytic. Regarding the proposed criteria by the Council for Reviewing Books and Texts on Humanities, areas of strength and weak points in terms of form and content were presented. Furthermore, series of suggestions were proposed to ameliorate both the quality and the content of the book in terms of the students' capabilities. The strong point of this book could be pointed out as the use of imperative forms to teach different concepts apart from presenting language functions and social routines. The weaknesses included stopping teaching numbers, and not allocating a specific section to recap what students have learned in 7th and 8th grades.

Keywords: English, Students with Intellectual Disabilities, Student Book, Workbook, 9th Grade, Review.

^۱ E-mail: ahmaderamezani@yahoo.com

^۲ E-mail: mihandoust2001@yahoo.com